

Jacob Arfwedson

**När Colbert får en idé –
Fransk immaterialrätt och näringspolitik
jämfört med Tyskland och USA**

UPPFINNARKOLLEGIET

December 2013

Förord

”Franska staten investerar i patent”. Så löd rubriken i Elektroniktidningen den 13 juni 2011. Artikeln fortsatte:

Frankrike startar en fond kallad France Brevets (”franska patent”) som ska investera i patent från småföretag inom bland annat IT-sektorn. Fonden ägs gemensamt av staten och av finansinstitutet CDC och får ett startkapital på 100 miljoner euro.

Syftet sägs vara att främja forskning och utveckling:

– Småföretag har sällan vare sig tid eller pengar att utforska alla möjligheter att utveckla affärsmöjligheter kring sina patent, skriver fonden

– Intellektuell egendom blir allt viktigare i den globala ekonomin.

Enligt fonden fungerar patent som ett skydd för uppfinningar och är en sorts valuta i den nya kunskapsekonomin.

Den franska revolutionens slagord ”Frihet, jämlikhet, broderskap” löd från början ”Frihet, jämlikhet, ägarskap”. Franska staten har varit och är kluven i sin behandling av ägandet. Men att ägandet i sig är viktigt, det har ofta varit utgångspunkten för politiska bataljer och även okontroversiella beslut.

Fransmannen Daguerre tog 50 år efter revolutionen patent på sin uppfinning, Daguerreotypin, den första fotografitekniken. Uppfinningen såldes 1839, samma år, av Daguerre till franska staten mot en livstidspension till honom och änkan till hans kompanjon - och franska vetenskapsakademien skänkte sedan uppfinningen ”till mänskligheten” i en högtidlig ceremoni.

Tidigare hade Jean-Baptiste Colbert som statsdirigerande finansminister 1661-83 infört merkantilismen, en ekonomisk politik som enklast kan beskrivas som borgerlig socialism utan Marx, där export var fint och import inte lika bra.

Frankrike är också känt för ett centraliseringstänkande som ett arv från Napoleon – och från de Gaulles motreplik att med 246 olika ostsorter är det omöjligt att styra ett land. Centralisering existerar jämsides med ett osedvanligt stort antal lokala politiska enheter, nära 37 000 kommuner – även det ett franskt ord, minns ”Pariskommunen” 1871, liksom ”entreprenör”. Det senare i Sverige under många år märkligt nog nästan enbart förknippat med aktiviteter i begravnings- och byggnadsbranscherna.

Svårigheten för en patentägare att försvara sig mot intrång är omvitnad inte bara i Frankrike eller resten av Europa. Därför fann Uppfinnarkollegiet att det kunde vara värdefullt att ta reda på hur det förhåller sig med den nya franska patentpolitiken och immaterialrätten. När det rör sig i Frankrike, kan det börja röra på sig också i andra länder.

Föreliggande rapport ***”När Colbert får en idé - Fransk immaterialrätt och näringspolitik jämfört med Tyskland och USA”*** är på Uppfinnarkollegiets uppdrag författad av Jacob Arfwedson, som sedan 1984 är bosatt i Frankrike och väl förtrogen med fransk ekonomi och politik. Som politisk konsult och frilansskribent har han behandlat immaterialrätt i olika sammanhang i samarbete med tankesmedjor i Europa och USA.

UPPFINNARKOLLEGIET
December 2013

Carl-Johan Westholm
ordförande

Inledning

I en globaliserad värld är kunskapsekonomin en av de främsta drivkrafterna för tillväxt och nya verksamheter. Men när industrins del av samhällets produktiva resurser minskar blir den ”kreativa destruktion” som Joseph Schumpeter förutspådde en faktor som huvudsakligen ses som negativ då tillväxten lyser med sin frånvaro.

Ändå är det nyskapande och innovation som för samhället framåt; framstegstankens död, uppmuntrad av arvtagarna till Rom-klubben och nolltillväxtens anhängare, kräver fortfarande bekräftelse.

På en ständigt mer integrerad världsmarknad kan vi se hur kunskap och information kombineras för högre välstånd generellt. Folkrepubliken Kina konkurrerar inte längre med avancerade ekonomier via låga löner, utan med kvalitetsprodukter och investeringar.

Inom EU är kunskapsintensiva företag mer än någonsin ansvariga för ekonomisk tillväxt: de representerar 26 % av sysselsättning och 39 % av EU:s samlade produktion (2008-2010).

I en ny rapport sammanfattar EPO-OHIM läget som följer:

”Under denna period (2008-2010) var i genomsnitt 56,5 miljoner européer anställda inom den kunskapsdrivna industrin, jämfört med sammanlagt 218 miljoner anställda. (...) Om indirekta jobb inkluderas ökar antalet IP-relaterade arbeten till knappt 77 miljoner (35,1 %).

Under samma period representerade IP-intensiva näringar närmare 39 % av EU:s samlade BNP (4 700 miljarder euro). De representerade samtidigt merparten av EU:s handel med övriga länder.”¹

Föreliggande rapport avser att studera diverse offentliga initiativ i Frankrike med fokus på immaterialrättens betydelse för innovation, tillväxt och välstånd.

Utgångspunkten är *France Brevets*, en statlig myndighet som lanserades i mars 2011. Ett betydande problem för efterforskningarna är tyvärr att myndigheten inte är särskilt meddelssam, dels när det gäller sina egna aktiviteter, dels beträffande dess exakta mandat när det gäller immaterialrätt i princip och dess plats i fransk industripolitik generellt.

Upprepade förfrågningar under arbetets gång har lämnats obesvarade. Det är ett faktum värt en studie i sig. Författaren har bett Skattebetalarnas förening i Frankrike låta en

parlamentsledamot fråga en regeringsrepresentant hur de avsevärda medel som France Brevets förfogar över (100 miljoner euro) ska investeras samt hur avkastningen ska redovisas.

Följaktligen ska vi koncentrera oss på hur fransk politik i allmänhet påverkar innovation, investeringar och företagsamhet i ett internationellt perspektiv. Frankrike har aldrig saknat offentliga institutioner satta att underlätta eller subventionera näringslivet med hjälp av de skattemedel som samma företag har finansierat. I gengäld sker ”investeringarna” med betydande villkor och förbehåll som är huvudsakligen politiska. Den fördelningspolitik som resulterar reflekterar i hög grad olika intressegruppers relativa ställning i en huggsexa som endast de inblandade kan begripa.

I - ”Investissements d’avenir” – industripolitikens teori och praktik

Med en internationellt sett låg utveckling har investeringsnivån i näringslivet under de senaste årtionden i Frankrike varit en konstant huvudvärk för beslutsfattare.² Särskilt små och mellanstora företag har problem med kapitaltillgång och utveckling. Finanskrisen 2008 slog hårt mot småföretagen relativt franska multinationella företag/CAC 40 vars verksamhet endast marginellt reflekterar villkoren på den inhemska marknaden.

Att investera är särskilt angeläget då Frankrike sedan finanskrisen 2008 i princip har upplevt fem år av nolltillväxt: först i september 2013 återfann den franska börsen sin nivå från våren 2008.

Dock dikteras fransk ekonomisk politik enligt gamla traditioner övervägande av ett grundläggande felslut: det är politikernas och offentliga myndigheters uppgift att styra ekonomin inklusive finansmarknaderna i rätt riktning. Detta inkluderar investeringar och uppgiften att rätt identifiera de företag och branscher som kommer att forma framtiden.

Detta felslut har upplyfts till naturlag över hela det politiska spektret sedan 1945. Det spelar alltså föga roll om landet regeras av vänster- eller högerpartier, eftersom samma princip behärskar politiken: staten har bättre information än marknaden, politikerna vet vilka företag som är lönsamma på sikt, byråkraterna kan styra investeringar och experterna kan välja ut framtidsföretag som förtjänar kapitaltillskott.

Den konsensus som härskar oinskränkt över den ekonomiska politiken gäller samtliga beslut som på något sätt påverkar näringslivet. Det är kännetecknande att president Hollandes regering innefattar både en minister ansvarig för ”produktiv återhämtning” och en minister för ”digital ekonomi”.

Inte desto mindre är beslutsfattarna oförmögna att inse orsakerna till dagens situation, där företagare och löntagare lämnar landet i ökad takt eftersom varken innovation, arbete eller privata investeringar premieras i praktiken.

”Profilen hos dem som utvandrar har förändrats markant de senaste åren”, säger Jean-Philippe Delsol, skattejurist och styrelseledamot i Institut pour la Recherche Economique et Fiscale i

Paris. ”Tidigare gällde det småföretagare som ville ta sin pension till Spanien. I dag ökar utflyttningen, men nu handlar det om ’vanliga’ löntagare och yngre människor som letar jobb eller vill starta företag. Men inte i Frankrike.” Delsol uppskattar att antalet människor som går i exil av skatteskal har multiplicerats med fem sedan 2012.³

I oktober 2013 föreslog regeringen en retroaktiv beskattning av realisationsvinst på sparande som går tillbaks till 1997. Detta betraktas, av regeringen åtminstone, som ett kraftfullt bidrag till den allmänna saneringen av statsfinanserna. Många medborgare ser det huvudsakligen som stöld och grundlagsbrott.⁴

I december 2009 lanserade dåvarande president Nicolas Sarkozy programmet ”Investissements d’avenir” som med en total budget på 35 miljarder euro ska se till att det franska näringslivet ”intar en ledande roll i innovation”. Finansieringen sker dels genom att bankerna återbetalar 13 miljarder i egenkapital som utlånades av staten under finanskrisen, dels genom obligationer via *France Trésor* (Riksgälden) på 22 miljarder.

Därefter har regeringen utfärdat fem ”strategiska prioriteter”:

- högre utbildning och vidareutbildning
- forskning (bioteknik)
- industrinäringar samt små och medelstora företag (luft- och rymdfart, biltillverkning, järnvägar, varvsindustrin) med sikte på nystart av innovativa företag
- hållbar utveckling: förnyelsebar energi, kärnkraft ...
- satsning på digital ekonomi: bredband för alla, nya digitala tjänster ...⁵

Så annonserade regeringen till exempel i slutet av oktober 2013 nya ”industrialiseringslån” (100 miljoner euro) genom den nya *Banque publique d’investissement* för att underlätta tekniköverföring för närmare 500 projekt som genomförts med statliga forskningssubventioner. Samtliga projekt koordineras av *Commissariat général à l’investissement* ”för att välja ut de investeringar som har högst utvecklingspotential”.⁶

1 - France Brevets – att lägga näringslivet till rätta?

France Brevets är en statlig investeringsfond som startade sin verksamhet i mars 2011 inom ramen för programmet för framtidsinvesteringar (*Programme d’investissements d’avenir*, PIA). Fonden finansieras till hälften genom detta program och till hälften av den statliga *Caisse des Dépôts et Consignations*.⁷

Med ett kapital på **100 miljoner euro** på sikt är France Brevets, enligt egen uppgift, den enda statliga investeringsfonden i sitt slag inom EU. Fonden har som ambition att sammanföra och länka samman patentinnehavare, företag och potentiella användare för att samtidigt skydda patenträttigheter och maximera inkomster genom licensavtal med andra franska och utländska företag.

France Brevets erbjuder företag möjligheten att i vissa fall överta deras patent i utbyte mot ”sub-licenser” och i gengäld tillgång till andra patent.

Andra tjänster inkluderar:

- integration av patent i redan existerande teknologikluster, eftersom många tekniker och innovationer bygger på ett större antal patent för att tillverka en produkt
- France Brevets utforskar nya användningsområden utanför en specifik marknad för att väcka intresse för ett visst patent i andra affärssektorer
- Om intresse finns för att samordna resurser och rättigheter kan France Brevets också ställa resurser till förfogande för att administrera en patent-pool
- När marknadsföring av patent kräver inblandning av relevanta standardiseringsmyndigheter kan France Brevets erbjuda expertis för att stärka patentens ställning hos dessa organisationer

Så långt den officiella versionen. Hur fungerar France Brevets i praktiken och vad har gjorts sen starten mars 2011?

France Brevets verksamhet koncentreras på fyra sektorer som anses särskilt intressanta för framtida utveckling:

- ICT (NFC, cloud computing, geo-lokalisering och navigering)
- Energidistribution (intelligenta mätinstrument, batterier för mobilutrustning)
- Grön kemi (biomassa, syntetisk biologi)
- Vårdteknologi (varningssystem, telekomutrustning).

Målsättningen är att genomföra cirka 20 licensprogram, några inom de närmaste 4-5 åren. Vissa är redan aktiva, t ex ”near field contact” (NFC) dvs. trådlös kommunikation på nära håll via patent från det franska företaget *Inside Secure* och NFC-patent från *Orange* (f d *France Télécom*). Syftet är ett utbyte av patent mellan Orange och Inside Secure. Enligt avtalet kommer France Brevets att leda arbetet med NFC licensprogrammet och ge tillverkare av elektroniska produkter tillgång till Inside Secures NFC-patent (t ex smarta telefoner, laptops, persondatorer och tabletter).⁸

Licensavtal inom områden som syntetisk biologi kommer däremot att få vänta ett tiotal år.⁹

Det kan finnas skäl för multinationella företag som Samsung, Nokia, HTC och LG att frukta France Brevets inom den närmaste framtiden. Inside Secure har nämligen bett France Brevets om hjälp med att kräva ersättning för illegalt utnyttjande av NFC-tekniken.

*”Vi har nästan 300 patentfamiljer knutna till NFC-tekniken”, säger Inside Secures VD, Rémy de Tonnac. ”Vi har beslutat att vi ska försvara våra rättigheter. Licensavtal skulle kunna ge oss tiotals miljoner dollar från vart och ett av dessa företag. Och France Brevets har tillräcklig djupa fickor för en process om det blir nödvändigt.”*¹⁰

Regeringen överväger i skrivande stund att dessutom grunda en nationell patentfond¹¹ (*fonds souverain de brevets*) som kunde knytas till France Brevets och ha som uppgift att köpa upp

patent i ”strategiska” sektorer. Enligt en projektet närstående källa är syftet ”inte att nationalisera patent” men att skapa ett ”offensivt verktyg” för immaterialrätt och skydda små- och medelstora företag i patentkriget mellan utländska företag (Apple, Samsung, Google).¹²

Det är naturligtvis för tidigt att försöka utvärdera France Brevets inverkan på långsiktiga investeringar. Dock är det tillåtet att undra hur de pengar (100 miljoner euro) som fonden disponerar hade använts om de hade stannat i företagen. En juridisk person måste årligen redovisa och offentliggöra sin bokföring. Detsamma gäller inte nödvändigtvis för statligt subventionerade institutioner.

2) När staten är mecenaten

Det skulle bli för omständligt att beskriva den uppsjö av garantier, skattekrediter, subventioner och premier som årligen delas ut av de franska myndigheterna. Det förmodades nyligen att det skatteavdrag för forskning (*Crédit impôt recherche, CIR*) som infördes 1983 nu äntligen gett utdelning.

President Sarkozy lättade 2007 på villkoren: det var inte ökningen av företagens FoU-utgifter som skulle belönas, utan volymen. Skatteavdraget är 30 % upp till 100 miljoner euro och 5 % ovanför beloppet, utan något tak. Det är alltså inte förvånande att antalet berörda företag raskt fördubblades, från 10 000 (2007) till 20 000 (2011). Kostnaden beräknas uppgå till 6 miljarder euro 2014. Detta gör Frankrike till det mest generösa landet mätt i forskningssubventioner inom OECD (0.4 % av BNP), fyra gånger mer än Tyskland (där ingen motsvarighet till CIR existerar).

Problemet är bara att pengarna inte har haft någon synlig effekt på forskningsutgifterna: mellan 2008 och 2011 pumpades 3 miljarder euro in i företagen, och FoU-utgifterna ökade med ... 3 miljarder. CIR beräknas finansiera sig själv inom 15 år, enligt en observatör.¹³

Som ofta är fallet med subventioner är de stora företagen de mest gynnade, snarare än små eller nystartade företag. 2009 delade de 25 största förmånstagarna på 1,4 miljarder euro av sammanlagt 4,7 miljarder. Dessa inkluderade bland de mest lönsamma storföretagen (Sanofi, Total och L'Oréal), de som lever på offentliga kontrakt (Thales, Dassault Aviation), tidigare industrijättar på dekis (Peugeot, Alcatel-Lucent) eller statliga företag (EDF, Orange och Areva).¹⁴

Som Cour des Comptes (revisionsrätten)¹⁵ konstaterar i sin rapport:

”Sedan 2006 har statens engagemang för forskning kontinuerligt ökat. Finansieringen ökade med 48 % mellan 2006 och 2013. (...).

Men paradoxalt nog har ökade medel lett till mindre svängrum för forskningsinstitutioner. De statliga subventionerna absorberas i ökande omfattning av personalens löner och pensionsinbetalningar. (...)

Det offentliga forskningsväsendet är inte tillräckligt fokuserat på forskningens ekonomiska resultat som sällan inkluderas i utvärderingen av de offentliga utgifternas effektivitet.”

Statliga investeringar i forskning har med andra ord låg avkastning, oavsett tidsplan. Detta borde mana till eftertanke när nya offentliga program lanseras.

3) ”SATT” – teknologiöverföring med statlig växellåda

France Brevets har också som målsättning att underlätta teknologiöverföring och har slutit avtal med tio företag (”SATT”¹⁶) särskilt inriktade på att sammanföra patentkluster. SATT ingår också i det övergripande programmet för framtidsinvesteringar, *PIA* (se s. 3).

Dessa patentkluster är ofta den enda utkomsten för patent som framtagits inom statliga forskningsinstitutioner, och tanken är att SATT-företagen ska bidra med teknologiöverföring och kommersialisering.

”För fonden gäller det inte att förvärva patenten, men att förfoga över en exklusiv licens”, säger generaldirektören för France Brevets, Jean-Charles Hourcade.

De tio företagen, som ägs gemensamt av offentliga forskningsinstitut, universitet samt Caisse des Dépôts,¹⁷ förfogar över ett kapital på 730 miljoner euro för en 10-årsperiod. Hittills har Satt-företagen identifierat 705 projekt och lämnat in 186 patentansökningar.

”Det gäller inte bara att etablera en unik ansvarig juridisk person för varje patent som de olika forskningsinstitutionerna erhållit, men också att låta de patent som inte har kommersialiserats inom fem år att bli allmän egendom. Satt-företagen förmodas gå med vinst efter 10-årsperiodens slut”, säger forskningsminister Geneviève Fioraso.¹⁸

Andra kontrakt inkluderar avtal med diverse offentliga institutioner (t ex ONERA/French Aerospace, INRIA, Institut Télécom, CNES, CNRS).

4) Made in France – caveat emptor

France Brevets har också engagerat sig för att skydda franskägda patent. Alcatel-Lucent¹⁹, vars portfölj omfattar mer än 20,000 patent, fick ett lån på 2 miljarder euro av Crédit Suisse och Goldman-Sachs i slutet av 2012 för att återfinansiera företaget som går med förlust och är svårt skuldsatt.

För att förhindra att finansörerna använder Alcatel-Lucent's patent som säkerhet för lånen gav France Brevets ett anbud för att papperisera en del av patentportföljen. Enligt olika källor erbjöd France Brevets i spetsen för ett konsortium finansiering mot förskottsbetalning på licensavgifter. Om Alcatel-Lucent inte kan återbetala sina lån riskerar företaget att förlora patent till ett värde av 5 miljarder euro.²⁰

Finansdepartementet och France Brevets (via Caisse des Dépôts) ser alltså som sin deluppgift att försvara franska patent. Dock verkar ekvationen ha svårt att gå ihop: myndigheterna vill att

företaget koncentrerar sin verksamhet i Europa, men 40 procent av intäkterna kommer från USA (mot 27 procent i Europa). Samtidigt har amerikanska investerare inget större intresse av att utveckla t ex teknologin ”Light Radio” eftersom USA inte har samma stränga regler för installation av telefonmaster som Europa.

Och i Colberts anda förklarade finansminister Pierre Moscovici, ministern för ”produktiv återhämtning” Arnaud Montebourg samt ministern för den digitala ekonomin, Flore Pellerin, att regeringen noga övervakar företagets franska förankring.²¹ (Den franska staten äger 3.8% av kapitalet i Alcatel-Lucent via ytterligare en offentlig fond, *Fonds stratégique d’investissement*, FSI.)²²

Det enhetliga patentskydd som infördes i EU (december 2012) och som trädde i kraft den 1 januari 2013 har knappast varit föremål för offentligt intresse, utanför de rent yrkesmässiga miljöerna. En Google-sökning gav endast 12 träffar motsvarande dagspress bland de första 100 resultaten.²³

5) Telekom-patent: en obekväm jämförelse

För att bättre förstå fransk industripolitik krävs en smula historisk psykologi. I snart sagt varje beslut eller besked från politiskt ansvariga kan man skönja ett genomgående komplex gentemot Tyskland, men också andra länder. Jämförelser med Tyskland är särskilt ofta återkommande och utgör ett ständigt horn i sidan för beslutsfattare.

Det bör alltså inte förvåna att en av de få studier som France Brevets har genomfört är en jämförelse mellan Frankrike och Tyskland när det gäller patent inom telekom-industrin. Men särskilt intressant är att studien inte är tillgänglig för den intresserade allmänheten (frånsett ett pressmeddelande på www.francebrevets.com).

Att resultatet inte är offentligt stämmer väl in med franska traditioner. Den ordinära beslutsgången innebär att en minister begär en utredning i ett angeläget ärende. Detta verkställs och förses med rekommendationer som i allmänhet går stick i stäv med vad som anses politiskt möjligt och framför allt önskvärt. I de flesta fall begravs utredningen och kommer aldrig ut till medborgarna. Detta gäller särskilt den ekonomiska politiken, där otaliga rapporter sedan decennier förordat avreglering, minskade offentliga utgifter, skattesänkningar och bättre villkor för entreprenörskap.²⁴

Under perioden 1997-2009 registrerades försäljning av 4 210 franska och europeiska patent för telekomindustrin hos respektive *Institut National de la Propriété Industrielle* (INPI) och Europeiska patentbyrå (EPO). Utvecklingen visar tydligt att en internationell marknad för telekompatent tog fart från och med 2004. Den snabba ökningen av patenthandel (i snitt 30 % per år) under denna period drevs helt och hållet av europeiska patent på världsmarknaden, och ligger långt över ökningen av antalet patentansökningar på området (3,5 %).

Den internationella marknaden domineras av medelstora och stora företag som äger respektive 11-50 patent eller fler än 50 patent:

- På utbudssidan förklaras tillväxten sedan 2004 av en kraftig ökning i patentförsäljning från stora företag, huvudsakligen baserade i Europa. De senare säljer främst patent med begränsat värde och är mindre aktiva som köpare.
- Medelstora företag (baserade i USA och i mindre utsträckning i Europa och Asien) är aktiva både som köpare och säljare. De utgör den största kategorin av köpare sedan 2004.
- Små företag (färre än 11 patent) är huvudsakligen europeiska.

Frankrike är i detta avseende ett ganska typiskt land i Europa: en netto-exportör nationellt och i mellanviktsklassen på en marknad som domineras av USA. Men det bör inte överskylla faktum att Frankrike inte lyckats hänga med i spelet sedan 2004.

- Medelstora franska företag är de mest aktiva med ökande handel generellt under perioden 1997-2009. Cirka två tredjedelar av försäljningen inkluderar export av mycket värdefulla patent till europeiska, amerikanska eller asiatiska kunder. Däremot är patentförvärv i huvudsak begränsat till franska intressenter.
- Stora franska företag representerar en tredjedel av franska patentförsäljningar, men är nästan helt osynliga på köparsidan.
- Franska småföretag är aktiva både som köpare och säljare, men volymen har knappast förändrats under den relevanta perioden. Nästan samtliga transaktioner äger rum inom Frankrike.

Men det riktigt intressanta resultatet kommer när man jämför fransk och tysk patenthandel, där viktiga skillnader omedelbart framträder.

Efter att ha följt i samma spår under större delen av perioden går trenden plötsligt isär med början 2008 när tysk patenthandel drastiskt ökar. Vilket antyder att Tyskland, till skillnad från Frankrike, kommer ikapp den globala marknadens utveckling.

- Frankrikes patentägare exporterar sina högst värderade patent men säljer de minst värdefulla inom Frankrike. En liknande företeelse kan inte konstateras i Tyskland.
- Utländska patent som förvärvas av tyska företag, oavsett storlek, är avsevärt mer värdefulla än dem som franska företag köper utomlands.

Rapportens resultat är belysande i flera avseenden. Att franska företag föredrar att avyttra värdefulla patent på världsmarknaden säger någonting viktigt om villkoren för kommersialisering av nya produkter på hemmaplan. En rimlig hypotes är att innovation inte har samma politiska vikt som andra hänsyn i Frankrike.

Det verkar alltså som om den merkantilistiska traditionen paradoxalt nog har ställts på huvudet. Under många år var den implicita devisen: ”export är bra, import är dåligt”. När det gäller immaterialrätt blir det tvärtom. *Frankrike exporterar högvärdiga patent och importerar lågvärdiga patent.*

Go west (or east) young man!

Ecole Centrale, en av Frankrikes främsta tekniska högskolor, har grundat ”Think Tank Innovation” som 2011 publicerade en enkät²⁵ med tidigare studenter för att jämföra deras erfarenheter internationellt. Författarna konstaterar följande brister som specifikt franska:

- Ett utbildningssystem som premierar ”skolfuxar” snarare än kreativa begåvningar, där en stabil ekonomisk situation tas för givet i stället för dagens öppna och globaliserade värld
- En kulturell avgrund mellan universitet och företag
- En otillräcklig ekonomisk öppenhet gentemot omvärlden
- En colbertistisk tradition som premierar storföretag på bekostnad av innovation i småföretag
- Kulturella nackdelar: teori framför praktik, hantering av misstag/konkurs samt en minst sagt ambivalent inställning till hur pengar ska tjänas

De kulturella hindren är den i särklass viktigaste kategorin enligt enkätsvaren, närmare en fjärdedel av de problem som behandlas: nyckelord är motstånd till risktagande, konformism, rädsla för förändring och misslyckande, ovilja att rekrytera människor som inte passar in i mallen, otillräcklig uppmuntran av innovation.

Jämförelser med USA är ofta förekommande. Vägen från idé till en produkt färdig att marknadsföras tenderar att vara kortare i USA än i Frankrike. Som en f d student på *Ecole Centrale* med erfarenhet från USA påpekar:

”En produkt lanseras i USA så fort den förväntas kunna lösa ett specifikt problem, medan man i Frankrike väntar tills man har utvecklat en produkt som kan lösa samtliga problem. Men då är det för sent, platsen är tagen och konkurrentföretaget redan lanserat.”²⁶

En viktig faktor är kapitaltillgången, särskilt när det handlar om projekt inom ny teknik, t ex bio- eller nanoteknologier. Ett exempel: Storbritannien räknar 50 000 affärsänglar (business angels) mot Frankrikes 5 000.

”I USA blir kapitalet tillgängligt så fort ömsesidigt förtroende har skapats. Det är lättare att skaffa 50 miljoner dollar i USA med en enkel idé än att finansiera ett pilotprojekt på 500 000 euro hos en fransk bank.”²⁷

Samtliga exempel i undersökningen går på tvärs mot franska strukturer som i allt väsentligt reflekterar en lång tradition av statliga ingrepp, statliga institutioner (framför allt skola och universitet), misstänksamhet mot enskilt företagande, risktagande och vinst. Detta kombineras med en närmast religiös tro på offentlig styrning av både forskning och näringsliv.

Patentintrång och ”troll”

Sedan 2010 har ersättningen till dem som gått till domstol gällande patent närmare fördubblats i de 10 mest framstående tvisterna i immaterialrätt. Totalt 4,6 miljarder dollar (2011) i kompensation utdelades i USA 2011, inklusive 442 miljoner i patentstriden för medicinen Plavix (Sanofi, Bristol Myers Squibb).

Processer i USA kan delvis förklaras av det amerikanska rättsväsendet som i hög grad fungerar med hjälp av höga böter vid förlikning (med eller utan domstolsförfarande). ”Processerna kan bli extremt dyra. I Europa handlar det om summor som överstiger 100,000 euro; men i USA handlar det om 1 miljon dollar eller mer”, säger Oswald Schröder (EPO).²⁸

I Frankrike tar ett patentmål i genomsnitt tre år och kostar 1 miljon euro: småföretag har med andra ord litet intresse av att investera i patent om de inte har mycket solida finanser.²⁹

En mer perifer aktivitet är de firmor (s k ”patent trolls”) som köper patent och väntar på att andra företag på något sätt använder dessa för sina egna syften för att sedan processa. Fenomenet är mer utbrett utanför Europa för närvarande: liknande institutioner finns i Korea (Intellectual Discovery)³⁰ och i USA (Intellectual Ventures)³¹.

Det ligger utanför rapportens uppdrag att närmare utforska patenttrollens exakta inflytande; dessa institutioner sysslar inte enbart med destruktiva rättsförfaranden utan kan också i viss mån betraktas som marknadsaktörer som handlar med patent och licensavtal.

II - Utländska exempel

1) USA: Bayh-Dole Act

USA är världens ledande kunskapsekonomi (6.6 % av BNP i investeringar i FoU jämfört med 3.6% i Europa). Riskkapitalbolagens andel är 9.2 gånger högre än i Europa, särskilt inom högteknologiska sektorer (IT, hälsa, bioteknik).³² USA är också världsledande beträffande antal vetenskapliga artiklar per invånare samt antal forskare verksamma i företag.

Bayh-Dole Act (1980)³³ är sannolikt den lag som givit den största impulsen till ökad satsning på forskning och utveckling. Lagen tillät framför allt universiteten att bli ägare till sina patent och därmed inleddes en lång period av nära samarbete mellan universitet och företag. Före 1980 var det den federala regeringen som kontrollerade forskarnas produkter och höll en

portfölj på 30 000 patent varav endast 5 % var utnyttjade. När Bayh-Dole Act röstades igenom fanns 26 olika federala myndigheter som reglerade användningen av offentliga forskningsresultat.³⁴

Tidigare behöll den federala regeringen patenten och delade ut licenser vilket inte motiverade några större investeringar i företagen (eftersom konkurrerande företag kunde exploatera samma patent).

Genom den nya lagstiftningen kunde universiteten bli ägare till de patent som de hade utvecklat samt marknadsföra dem tack vare samarbete med start-ups eller redan etablerade företag. Erfarenhet och studier – och vanlig logik – visar att företag som inte kan kontrollera utkomsten av sina investeringar (patent, licenser eller prissättning) är mindre benägna i att engagera sig relevant forskning och utveckling.

Syftet med Bayh-Dole Act var att införa en ”nationell, enhetlig politik för att minska byråkratin och uppmuntra det privata näringslivet att utnyttja offentligt finansierade uppfinningar genom att satsa det riskkapital som krävs för att utveckla dessa uppfinningar fram till kommersiell tillämpning”.³⁵

Tyngdpunkten ligger alltså på det samarbete som uppstår mellan akademisk forskning och företag, tack vare kommersiell utveckling av patent som tidigare saknade ägare. Samarbetet innebär också decentraliserat risktagande, delade kostnader, resurser och expertis.

Små och medelstora företag spelar en central roll i sammanhanget. *Small Business Administration* konstaterade i en studie (1982) att små företag är 2.4 gånger mer innovativa per anställd än större företag.

Bayh-Dole Act ligger också bakom den snabbt ökande teknologiöverföringen till småföretagen och det starka bandet mellan universitet och företag tack vare exklusiva licenser. Andra reformer har också bidragit till att stärka samarbetet, t ex *Technology Transfer Act* (1988) som låter federala laboratorier sluta FoU-avtal med tredjeparter inklusive privata företag för att stimulera kommersialisering av teknik som först utvecklats i federala forskningsinstitutioner.³⁶

Patenträttigheter skapar incitament till att investera i teknikutveckling, också för universiteten. 1980 registrerades 390 patent av universitet; år 2003 hade antalet ökat till 3 259.³⁷

Sammantaget står näringslivet i USA för lejonparten av FoU utgifter vilka har ökat kontinuerligt de senaste 60 åren. Under den senaste tillgängliga perioden (2004-2009) var ökningen i snitt 5.8 % (jämfört med en genomsnittlig BNP-ökning på 3.3 %). Den privata sektorn står för cirka 282 miljarder dollar i FoU (2009), eller 71 % av totala utgifter (inklusive federala eller andra offentliga investeringar). Näringslivets renodlade del av FoU var 247 miljarder, eller 62 % av totala utgifter.

Detta resultat avspeglas också i BNP och hur forskning och utveckling ska betraktas i nationens räkenskaper. När FoU behandlas som en investering blir den amerikanska BNPs

genomsnittliga ökning 0.07 procentenheter större per år under perioden 1953-2007 än om den betraktas som en kostnad. Under senare år är denna skillnad ännu mer markant: 0.17 procentenheter/år för perioden 1995-2001 och 0.12 procentenheter från 2002 till 2007.³⁸

Tyskland

Jämförelser med Tyskland förekommer ofta i franska media, och beslutsfattare är närmast besatta av hur tillväxt och arbetslöshet utvecklas relativt den närmaste grannen och största handelspartnern. Men grundläggande insikter verkar saknas på politisk nivå, främst därför att det finns en ”ideologisk merkantilism” som förhindrar nytänkande.

”Det är nog bra, men det skulle aldrig fungera hos oss”, är en vanlig ursäkt när någon föreslår att importera utländska experiment. Ett exempel är den falska dikotomin teori/praktik: det väl utvecklade samspel mellan universitet och företag, respektive utbildning och lärlingssystem som präglar Tyskland strider mot franska traditioner.

I Tyskland skapades *Fraunhofer Gesellschaft* 1949, ett nätverk som idag inkluderar 66 forskningsinstitut spridda över hela landet.³⁹ Dessa utgör en knutpunkt mellan forskning och företag med syfte att underlätta genomförandet av uppfinningar medelst FoU och pilotprogram som företagen själva saknar resurser till. Fraunhofer Gesellschaft är idag Europas största institution för tillämpad forskning med 22 000 forskare och ingenjörer och en årlig budget på 1,9 miljarder euro (varav 1,6 miljarder i uppdrag).

Mer än 70 procent av kontraktsinkomsten kommer från näringslivet och offentliga forskningsprojekt, och knappt 30 procent från förbundsländerna och den federala regeringen.

”I Tyskland, liksom i USA, är forskningen inte enbart teoretisk, det är ett yrke bland andra, särskilt när det gäller att tjäna pengar”, säger en f d student vid Ecole Centrale (Paris).

*”I Tyskland är säljare samtidigt ingenjörer med 10-15 års erfarenhet. De har därför kompetens att omvandla kundens behov till en efterfrågan på intern innovation.”*⁴⁰

En annan institution som fransmännen avundas tyskarna är ”Mittelstand”, dvs. ett väl utvecklat nätverk av små och medelstora företag (ofta familjeägda) som briljerar i innovation och framgångsrik export. Något liknande finns inte i Frankrike; en viktig förklaring torde vara skattereglerna som gör det mycket svårt att avyttra eller låta familjeföretag gå i arv till nästa generation, eftersom arvs- och förmögenhetsskatter är mångdubbelt högre än i Tyskland.

2) Hur mäta innovation?

	USA	Europa	Frankrike	Japan
Kunskapsekonomin (% av BNP)				
R & D utgifter	2,7	2,0	2,2	3,3
Utgifter för högre utbildning	2,4	0,8	1,0	0,8
Utgifter för programvara	1,5	0,8	1,2	1,2
Investeringsgrad i kunskap	6,6	3,6	4,4	5,3
R & D				
Totala utgifter för R&D inom företagssektorn (% av BNP)	1,7	0,9	1,1	2,5
Tjänsternas andel i R&D (%)	36,3	15,3	9,8	9,3
Riskkapital				
Utgifter för riskkapital (% av BNP)	0,36	0,11	0,08	0,03
Högteknologins andel i riskkapital (%)	88,0	31,2	27,8	35,2
Mänskliga resurser				
Antal forskare inom företag per 1,000 anställda	11,5	4,1	6,2	11,3
Andel personer med högre utbildning (%)	39	25	27	42
Andel personer med vetenskaplig/ingenjörutbildning	14,7	23,4	28,5	25,0
Informations- och kommunikationsteknologier				
Investeringar i IT (% av GFCF)	29,1	15-17	17,3	15,9
Andel av R&D utförd inom OECD i IT (%)	41,0	24,0	4,8	21,8
Innovationsprestationer				
Antal triadpatent per miljon invånare	55,2	32,4	39,3	119,3
Landets andel i patentansökningar knutna till IT (%)	33,6	27,8	3,9	17,1
Landets andel i patentansökningar knutna till bioteknik (%)	38,9	28,2	4,0	17,7
Landets andel i patentansökningar knutna till nanoteknik (%)	40,3	26,4	3,9	19,0
Antal vetenskapliga artiklar (per miljon invånare)	726	573	516	470

Källa: OECD (2007), citerad i *L'innovation au coeur de la nouvelle croissance*, A. Villemeur och Jean Hervé Lorenzi, 2009.

Tablån visar tydligt att Frankrike, men också Europa i stort, ligger långt efter USA och i många fall Japan när det gäller innovationskapacitet och dito investeringar. Frankrike kommer på tionde plats i EU-Kommissionens barometer för innovation.

Ett enda franskt företag (Renault, på 48:e plats) förekommer på den lista över världens 50 mest innovativa företag som Boston Consulting Group (BCG) upprättar varje år.

Thomson Reuters 2013 Top 100 Global Innovators

De 100 företag som utkoras av Thomson Reuters var överlägsna S&P 500 Index när det gäller aktiekurs, intäkter och jobbskapande. Dessutom var FoU investeringar 8.8 högre än i samma index. Sammanlagt representerar dessa 100 företag mer än 4,500 miljarder dollar i intäkter (dvs. nästan två gånger Storbritanniens BNP).

Kriterierna gäller:

- volym: 100 eller fler patent registrerade under den senaste treårsperioden
- framgång: förhållandet mellan publicerade tillämpningar av godkända patent under de senaste tre åren (eller senast tillgängliga period)
- globalisering – kvadri- eller triadpatent (dvs. EPO, JPO, USPT och CPO)
- inflytande: ”nedströms” inflytande kan mätas via Thomson Reuters Derwent Patent Citation Index databas (dvs. hur ofta har ett patent använts av andra företag)

(Folkrepubliken Kina är inte representerad i undersökningen. Det bör påpekas att mindre än tio procent av kinesiska uppfinningar åtnjuter patentskydd utanför landet.)

I motsats till BCG-undersökningen⁴¹ har Frankrike intressant nog större representation än något annat europeiskt land 2013, med 12 företag följd av Schweiz (4), Tyskland (3), Sverige (2) och Nederländerna (1).

Men Europa ligger återigen tydligt efter både Asien och USA: av 100 företag är nästan hälften i USA (46), en tredjedel i Asien (32) och resten i Europa (22).

Slutord

Frankrike har de facto mycket goda förutsättningar för att inta en ledande ställning i Europa för innovation. En lång tradition med respekt för vetenskap och forskning, god utbildning framför allt i naturvetenskapliga ämnen och högteknologi levererar fortfarande kvalificerade forskare och ingenjörer.

Ändå saknas det motsvarigheter till sådana företag och uppfinningar som Google, Skype, Amazon, Facebook och Twitter.

Skillnaden mellan fransk och t ex anglosaxisk eller skandinavisk kultur förklarar en del, men naturligtvis inte allt. Det franska utbildningssystemet tenderar av tradition att premiera teoretiska studier: studentexamen är en av de få i Europa som fortfarande inkluderar filosofi som obligatoriskt och högt viktat ämne. Handel och försäljning har inte samma status som akademiska yrken. De som inte är särskilt begåvade i matematik eller naturvetenskap betraktas som mindre kvalificerade. Högst status bland högskolorna har fortfarande de ärevörddiga "Grandes Ecoles": Polytechnique, Ecole Centrale, Ecole des Mines, Ecole des Ponts et Chaussées ... (samt naturligtvis Ecole Nationale d'Administration (ENA) som producerat flertalet premiärministrar och presidenter de senaste 30 åren).

Men samspelet mellan universitet, högskolor och näringsliv är inte särskilt utvecklat även om det under senare decennier blivit mer vanligt att inkludera obligatorisk praktik och studier utomlands på vissa utbildningslinjer (främst ekonomi- och handelsstudier).

Trots ordets franska ursprung har entreprenören ingen framträdande roll i det franska samhället. Mindre än 20 % av befolkningen (18-64 år) har någon form av utbildning i att starta företag (inom eller utanför skolväsendet) eller är egenanställda.

Detta reflekterar i hög utsträckning Frankrikes politiska och administrativa struktur. Den "revolution" och "nyindustrialisering" som franska beslutsfattare skulle önska sig i näringslivet, i vissa fall med utländska exempel som ledstjärna, kräver paradoxalt nog att desamma gör avkall på sina ambitioner att styra och ställa.

All produktiv verksamhet börjar med en individuell idé, oavsett om det gäller forskning, konst eller teknik. Innovation och kreativitet är inte en kollektiv syssla, annat än på utvecklingsstadiet, där en mängd entreprenörer gemensamt kan göra insatser i frivilligt samarbete.

Men detta spontana samspel förutsätter att politiker och administration koncentrerar sig på att underlätta kreativ destruktion på lång sikt och avstår från detaljreglering av innovation och företagande. På en dylik eventuell insikt från centrala beslutsfattare beror vår framtid som skapande, inte bevakande, samhälle.

Referenser:

Intellectual property rights intensive industries: contribution to the economic performance and employment in the European Union, EPO/Office for Harmonization in the Internal Market, September 2013

8 priorités pour dynamiser l'innovation en France, Think Tank Innovation/Association des Centraliens, Paris: Armand Colin 2011

Science, Technology and Industry Scoreboard, Paris: OECD 2011

Measuring Innovation: A New Perspective, Paris: OECD 2010

National Science Foundation (USA)

www.nsf.gov

France in the Global Market for Telecom Patents, Baron, Ménière och Dechezleprêtre, Paris: Mines ParisTech 2012

Startups and Patent Trolls, Colleen Chien, Santa Clara University School of Law, SSRN Sept 2012

The Bayh-Dole Act: Selected Issues in Patent Policy and the Commercialization of Technology, Wendy H. Schacht, Congressional Research Service/University of Nebraska, 2006

European Observatory on Infringements of Intellectual property rights

<http://oami.europa.eu/ows/rw/pages/OBS/index.en.do>

L'impact de la contrefaçon vu par les entreprises en France

Union des Fabricants, 2010

www.unifab.com

France Brevets

www.francebrevets.com

Thomson Reuters 2013 Top 100 Global Innovators (October 2013)

Thomson Reuters

Top100innovators.com

The Most Innovative Companies 2013

Boston Consulting Group

www.bcgperspectives.com

¹ *Intellectual property rights intensive industries: contribution to the economic performance and employment in the European Union*, s. 6.

² Se bilaga.

³ Intervju med författaren, 31 oktober 2013.

- ⁴ Förslaget drogs tillbaka i slutet av oktober 2013.
- ⁵ Les investissements d'avenir (<http://investissement-avenir.gouvernement.fr>)
- ⁶ Idem. (<http://investissement-avenir.gouvernement.fr/content/commissariat-g%C3%A9n%C3%A9ral-%C3%A0-linvestissement>).
- ⁷ Se bilaga.
- ⁸ France Brevets – pressmeddelande 21 juni 2012.
- ⁹ France Brevets – mode d'emploi (Usine Nouvelle, sept 2012)
- ¹⁰ L'Entreprise.com 26 juli 2013 (www.lentreprise.com)
- ¹¹ Text Japan, Kina, Taiwan och Korea. *France in the Global Market for Telecom Patents*, s. 6.
- ¹² La Tribune, 10 juli 2013.
- ¹³ « Tractations autour du Crédit d'impôt recherche », L'Opinion, 17 oktober 2013.
- ¹⁴ « Crédit impôt recherche : bataille pour un magot fiscal », Le Monde, 30 september 2013.
- ¹⁵ Cour des Comptes, 10 juni 2013. bit.ly/1gymqmF. Författarens översättning.
- ¹⁶ Satt: *Société d'accélération de transferts de technologie*. Ouest-France, 4 juli 2013.
- ¹⁷ Se annex för beskrivning av Caisse des Dépôts.
- ¹⁸ Usine Nouvelle, 2 juli 2013.
- ¹⁹ Alcatel-Lucent's produkter inkluderar bl a 3G-4G teknik för mobil telefoni, optiska fibrer och datakompression.
- ²⁰ Telecompaper, 4 februari 2013, Les Echos 17 december 2012.
- ²¹ L'Express, 31 januari 2013.
- ²² FSI : detaljer
- ²³ Google-sökning « brevet européen » (5 november 2013).
- ²⁴ Se text Commission Attali, Rapport Pébereau ... (referenser)
- ²⁵ Huit priorités pour dynamiser l'innovation en France, Armand Colin 2011.
- ²⁶ Idem s. 58.
- ²⁷ Idem, s. 60.
- ²⁸ Les Echos, 20 februari 2012.

²⁹ Patentintrång är reglerat i immaterialrätten (Code la propriété intellectuelle, art. L 615-1) : « Varje intrång i patentinnehavarens rättigheter utgör en förfalskning, enligt paragraferna L. 613-3 till L. 613-6. » (« Toute atteinte portée aux droits du propriétaire du brevet, tels qu'ils sont définis aux articles L. 613-3 à L. 613-6, constitue une contrefaçon. ») Förf. övers.

³⁰ <http://www.i-discovery.com/>

³¹ <http://www.intellectualventures.com/>

³² Idem, s.

³³ Uppkallad efter f d senatorerna Birch Bay och Robert Dole.

³⁴ The Bayh-Dole Act, s. 2.

³⁵ Idem, s. 3.

³⁶ Huit priorités, s. 163.

³⁷ Science & Engineering Indicators 1993. National Science Foundation.

³⁸ Science & Engineering Indicators 2012, National Science Foundation.

³⁹ <http://www.fraunhofer.de>

⁴⁰ Huit priorités, s. 65.

⁴¹ TR-undersökningen bygger på ett antal kriterier medan BCG använder intervjuer med industriledare.

Annex :

1) Caisse des Dépôts et Consignations (CDC)

France Brevets är endast en liten komponent inom Caisse des Dépôts et Consignations som grundades av Louis XVIII efter kejsardömets fall 1816. Eftersom skatteintäkterna inte räckte för att finansiera Frankrikes rekonstruktion efter Napoleonkrigen, beslöt regeringen att grunda en statlig institution för att stärka medborgarnas förtroende för offentlig kredit.

Från 1850 blir CDC ansvarig också för sparbankerna samt de nya socialförsäkringarna: pensioner, sjukförsäkring, olycksfall ... 1910 införs obligatorisk pension för arbetare och jordbrukare.

Under mellankrigstiden ökar CDCs åtaganden avsevärt i takt med att staten blir mer och mer interventionsbenägen: allmännyttiga bostäder, subventioner till industri och jordbruk, stöd till penningpolitiken, elektrifiering av landsbygden, bankstöd ...

1935 söker regeringen stimulera ekonomin genom räntesänkningar via samarbete mellan CDC, Banque de France och Riksgälden (Trésor) vilket medför att CDC slutgiltigt förlorar sitt oberoende gentemot staten.

Plan Monnet (1947) efter andra världskrigets slut innebär CDCs återupprättelse i egenskap av huvudfinansier för en planmässig återuppbyggnad av Frankrikes produktionsapparat. En mängd filialer skapas (motorvägar, lokal utveckling)

Från 1966 och framåt anförtros CDC åtskilliga uppdrag inom bank och finansväsendet, samt sedermera administration av 47 pensionsfonder.

Caisse des Dépôts räknar idag (2013) 20 filialer, drygt 138 000 anställda och ett underskott för 2012 på 458 miljoner euro.

(Källa: www.caissedesdepots.fr - Qui sommes nous, förf. övers.)